

ANAYASA İÇİN ÜÇ İHTİMAL

SONUÇTA KAMUOYU
ARAŞTIRMALARINA
BAKILDIĞINDA TÜRKİYE'DE
TOPLUM ÇOK BÜYÜK
ÖLÇÜDE YENİ BİR ANAYASA
İSTİYOR VE DARBECİLERİN
HAZIRLATTIĞI BİR ANAYASA
İLE DEVAM ETMEK İSTEMİYOR.
CUMHURBAŞKANI ERDOĞAN'IN
ÇAĞRISI BU TESPİTİN VE
İHTİYACIN BİR YANSIMASIDIR.
BU YÜZDEN YENİ SİVİL BİR
ANAYASAYI YAPMAK MİLLİ
İRADENİN TEMSİLCİSİ TBMM
İÇİN TARİHİ BİR SORUMLULUK
KONUMUNDA.

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan "yeni ve sivil anayasa" çağrısında kararlı bir duruş ortaya koyuyor. Açıklamayı yaptığı şubat başından itibaren, bu konudaki tutumunu netleştirerek sürdürdü. Erdoğan, konuşmalarında Cumhuriyetin 100. yılını "darbe anayasası ile değil, sivil anayasa ile karşılayalım" ifadesini sık sık kullanıyor. Hedefini, "kahir ekseriyetle", "bütün partilerin katılımıyla" yapılacak ve Cumhuriyetimizin "150'nci, 200'üncü yılları kutlanırken tarihi dönüm noktalarından biri" olarak gösterilecek bir anayasa metni oluşturmak şeklinde belirlemiş durumda. Bu cümleler, Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) "Cumhuriyet'in ikinci yüzü" söylemine bir cevap teşkil etmekle kalmıyor, aynı zamanda muhalefetin "anayasayı konuşmak için şartlar uygun değil" söylemine de karşı çıkıyor. Bu bağlamda Erdoğan'ın vesayetçi ve darbeci yapıardan kurtulan, uluslararası düzlemde iddiasını ortaya koyan Türkiye'nin kendi gelecek toplumsal sözleşmesini belirleme anını yakaladığını söylemesi önemli.



İsa Terli/AA, 24 Şubat 2021



Burhanettin **Duran**

bduran@setav.org

Yeni Bir Siyaset Düzlemi

Anayasa tartışması, ittifaklar içi ve arası dengeleri ve yeni partilerin kurulmasını etkileyecek bir siyaset düzlemi açıyor. Süreç, Saadet Partisi (SP), İYİ Parti, Halkların Demokratik Partisi (HDP) ve yeni kurulan partilerin söylemlerini ve tutumlarını gözden geçirmeye yönlendirebilecek bir mecraya gidebilir. Yeni Anayasa tekliflerini yarıştırmak iktidar açısından anlamlı, çünkü bir taraftan da muhalefetin başlattığı sistem eleştirisi çerçevelenerek, daha iddialı bir yere çekiliyor. “Yıl içinde teklifleri hazırlayıp tartışalım” önerisinden muhalefetin kaçması çok zor. Kaçarsa bunun izahı ise daha zor olacak muhalefet açısından. Böyle bir durumda, ilk defa sivil anayasa hazırlama ihtimalini denemeden peşinen reddetmek iktidarın elini güçlendirir. Bence yeni anayasa denemesinden kaçmak, muhalefet için iki açıdan sorunlu olur. İlki, güçlendirilmiş parlamenter sistem önerileri hazırlayarak, zaten kendileri anayasa değişikliğini parti blok siyasetlerinin temelinde koymuş durumdadır. Gelecek Partisi’nden (GP) sonra diğerleri de önerilerini kamuoyu ile paylaşma aşamasında.

İkincisi, “sivil anayasa yapmaktan kaçma” ile suçlanmak muhalefetin söylem alanını daraltarak, savunmacı konuma düşürür. Yani, tartışmak değil tartışmadan kaçmak iktidarın tuzağına gelmektir. Gelinek nokta itibarıyla, yeni anayasa tartışması hem iktidar hem de muhalefet için kısa süreli gündem değiştirme arayışı olmaktan çoktan çıktı bile.

Tartışma Nereye Varır?

Elbette bu demokratik tartışma, sivil bir anayasa ile sonuçlanabilir mi bunu şimdiden kestirmek kolay değil. Temel ayrışma ortada.

Cumhur İttifakı Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini yerleştirmek, muhalefet ise parlamenter sisteme dönmek derdinde. İki tarafta da şu an gerekli 360

milletvekili yok. Anayasa önerileri hazırlanır ve en geniş katılımı tartışılır. 2011 seçimleri sonrasında, Meclis’teki tüm partilerin uzlaşmasıyla bir sonuca varılması konusundaki deneyim gösterdi ki herkesin uzlaşması prensibi ile yeni anayasa yazılamıyor. Meclis’te grubu bulunan tüm partilerin eşit sayıda üyesiyle temsil edilen Anayasa Uzlaşma Komisyonu, 4 aşamalı sürecin ikincisi olan metin oluşturma sürecinde tıkanmıştı. Elbette bugün 2013’te dağılan komisyonun bıraktığı noktada değiliz. Ancak yine de 4 partinin üzerinde uzlaştığı 59 maddeyi temel almak ortak bir zemin oluşturmaya katkı verebilir.

Önümüzdeki Seçenekler

1-Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ve Milliyetçi Hareket Partisi’nin (MHP) uzlaştığı öneriye muhalefetten bir kısım milletvekili, partilerinden ayrılarak destek verir.

2-Daha zayıf ihtimal, muhalefetin önerisine Cumhurbaşkanlığı’ndan bir kısım vekil destek verir.

3-Meclis Başkanı Mustafa Şentop’un bahsettiği ihtimal: Ortak bir komisyonda uzlaşılacak maddeler belirlenir ve kabul edilir, uzlaşamayanlar iki teklif olarak referanduma götürülür.

Meydan Okuma ve İki Eksen

Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın “sivil anayasa” çağrısı hem reform gündeminin devamı hem de muhalefete bir meydan okumadır. MHP’nin çağrıya hızlı olumlu cevap vermesiyle Cumhurbaşkanlığı’nın Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemini temel alan bir çalışma yapacağı netleşmiş durumda. Erdoğan, “yeni anayasa sürecinin dünyanın ve bölgemizin son yıllarda geçirdiği büyük değişimlerin” Türkiye’nin “önünde açtığı fırsatların değerlendirilmesini kolaylaştıracak” bir süreç olmasını istiyor. 2017’de yapılan sistem değişikliğinden sonra yeni anayasa tartışmasının iki eksen

var. İlki, Cumhurbaşkanlığı için başkanlık sisteminin yerleştirilmesi, muhalefet için parlamenter sisteme dönüş eksenidir. İkincisi, demokratik hak ve özgürlükler temelinde katılımcı, çoğulcu ve kapsayıcı anayasa yazma eksenidir. Bu iki eksenin tartışılması, siyasi partilerin Türkiye vizyonlarının ne olduğunu netleştirmek için de fırsat üretir. Siyaset yapmanın zeminini genişletir.

Hangisi Daha Sorunlu?

Cumhur İttifakı yeni anayasa diyerek ileriye referans verdi ve muhalefete karşı daha avantajlı konuma geçti. Muhalefet ise “güçlendirilmiş” parlamenter sistem önerilerini sürekli “geçmişe dönme niyeti taşıyoruz” ifadesiyle açıklamak durumunda. Bazı muhalif köşe yazarları, iktidarın yeni anayasa çağrısını “toplumun ideolojik fay hatlarının açığa çıkarılması, din ve laiklik tartışmasının tekrar patlaması ve milli kimlik ve etnik kimlik meselelerinin” yeniden tartışılması olarak yorumluyor ve rahatsız oluyorlar. Bence Türkiye’nin geleceğine dair önerilerimizi ya da sorunlarımıza çözümleri tartışmaktan korkmamalıyız. Unutmayalım, büyük lafların hepsinin söylendiği bir ortamdayız. Gizli kapaklı Anayasa çalışmaları ile Türkiye’nin geleceği konuşulamaz. CHP’nin partiler arasındaki ideolojik farklılıkların üstünü örterek yürüttüğü siyaset, topluma bir vizyon sunmıyor. Toplumsal sözleşme ya da milli kimlik tartışılmadan netleştirilemez. Gizli niyetler kutuplaşmadan daha tehlikelidir, demokrasiyi daha fazla zehirler.

Partilerin Vizyonları

Yeni anayasa isteği yönündeki yaklaşım, demokratik siyasetin bir gereği olarak uzun zamandır gündemde aslında. Böylesi bir sivil anayasa darbecilerin otoriter ruhunun sindiği 1982 Anayasası’nın kabulünden kısa süre sonra ortaya çıkan ve yaygın kabul gören bir ihtiyaç. Bu yüzden son 39 yılda çok sık anayasayı tartıştık ve 19 kez


Yeni Anayasa isteği yönündeki yaklaşım, demokratik siyasetin bir gereği olarak uzun zamandır gündemde aslında. Böylesi bir sivil anayasa, darbecilerin otoriter ruhunun sindiği 1982 Anayasası’nın kabulünden kısa süre sonra ortaya çıkan ve yaygın kabul gören bir ihtiyaç. Bu yüzden son 39 yılda çok sık anayasayı tartıştık ve 19 kez değişiklik yaptık. Ancak siyasi sorunlarımızı anayasal düzlemde tartışmayı hala tamamlamamış.



değişiklik yaptık. Ancak siyasi sorunlarımızı anayasal düzlemde tartışmayı hala tamamlamadık. Nitekim muhalefetteki dört partinin bir araya gelerek yeni anayasa için ortak prensipler belirlediği iddiası, İYİ Partili Ümit Özdağ tarafından kamuoyu ile paylaşılmıştı. Bu iddiayı ne yalanlayabilen ne de doğrulayan muhalefetin şimdi de “güçlendirilmiş parlamenter sistem” önerisi etrafında iktidar karşıtı bir blok kurma çalışmaları yürüttüğü malumumuz. Hatta CHP Genel Başkanı Kılıçdaroğlu bu arayışı “demokratlar-otoriterler” şeklinde formüleştirmek çabasında.

Tartışmadan Kaçmak

Bu noktadan sonra hangi argümanla olursa olsun yeni anayasa tartışmasından kaçmak, savunmacı konumda olmak demektir. Muhalefetin yeni anayasa çağrısına verdiği ilk tepkiler, bu çıkmaza düştüklerini gösteriyor. Erdoğan’ın sürpriz çağrısına hazırlıksız oldukları açıkça görüldü. Bu çağrının muğlak bir parlamenter sistem önerisi ile farklı dünya görüşlerinden partileri gevşek şekilde de olsa toparlamaya çalışan CHP’nin ve diğer muhalefet partilerinin işine gelmediği aşikar. Şimdilik “mevcut anayasayı uygula”, “önce zihniyet değişimi lazım”, “gündem değiştirme”, “muhalefeti bölme çabası”, “kutuplaşmayı artırma taktiği” ve “tek adam sistemini güçlendirme isteği” gibi kaçış yaklaşımları öne çıkıyor. Nitekim Kılıçdaroğlu ilk tepkisini bu

 Cumhurbaşkanı Erdoğan AK Parti grup toplantısında yeni anayasaya ilişkin olarak tüm partilerin bu süreçte yer alması gerektiğini belirtti. Erdoğan, “Gelin hep birlikte yeni Anayasa konusunda tekliflerimizi hazırlayalım ve tartışalım. Vizyoner bir bakış açısıyla, hüsnü niyetle bunları milletimizle paylaşalım. Cumhuriyetin 100’üncü yılını darbe Anayasası ile değil, sivil Anayasa ile karşılayalım. Biz en yapıcı katkıyı sunmakta kararlıyız” ifadelerini kullandı. (Fotoğraf: Metin Aktaş/AA, 10 Şubat 2021)

2017’de yapılan sistem değişikliğinden sonra yeni anayasa tartışmasının iki eksen var. İlki, Cumhurbaşkanlık sisteminin yerleştirilmesi, muhalefet için parlamenter sisteme dönüş eksenidir. İkincisi, demokratik hak ve özgürlükler temelinde katılımçı, çoğulcu ve kapsayıcı anayasa yazma eksenidir. Bu iki eksenin tartışılması, siyasi partilerin Türkiye vizyonlarının ne olduğunu netleştirmek için de fırsat üretir.

minvalde verdi. “Yeni anayasa tartışmasını başlatmak için, var olan anayasaya uymak gerekir” diyerek Cumhurbaşkanı’nın tarafsızlığı konusuna işaret etti. İYİ Parti Genel Başkanı Akşener de “gündem değiştirme” imasında bulundu. Bu tepkiler süreç içinde daha da sertleşti ama bir kafa karışıklığının olduğunu gözlemlemek de mümkün.

Ne Sonuç Çıkar?

Meclis aritmetiği ne Cumhurbaşkanlığı’na ne de muhalefete kendi başlarına uzlaşabilecekleri anayasa değişikliğini referandumla götürmeye müsaade ediyor. Bunun için 360 vekil sayısına ulaşmak gerekli. Her iki taraf da sistem tercihi konusunda ısrarcı olduğuna göre ufukta “büyük uzlaşma” görünmüyor. Tek ihtimal, Millet İttifakı tarafında kısmi bir çözümlenin yaşanması. Bunun da çok sancılı bir ihtimal olduğunu belirtelim. Bu ihtimali engellemek için yeni anayasa tartışmasını boğma çabası hiç şaşırtıcı olmaz.

Dolayısıyla yeni anayasa tartışmasını “strateji” diye mahkum edenlere katılmıyorum. Böyle bakılırsa muhalefetin “güçlendirilmiş parlamenter sistem” önerisi de bir strateji. Siyaset, rakip stratejilerin etkileşiminden ve mücadelesinden yol alır. Referanduma gidecek sayı bulunmasa da farklı Türkiye tasavvurlarının yarışacağı demokratik bir tartışmayı yapabilmeliyiz. “İktidara yarar” kaygısıyla tartışmayı baskılamak, “savunmacı ve korkak” bir yaklaşım olur. Sonuçta kamuoyu araştırmalarına bakıldığında Türkiye’de toplum çok büyük ölçüde yeni bir anayasa istiyor, darbecilerin hazırlattığı bir anayasa ile devam etmek istemiyor. Cumhurbaşkanı Erdoğan’ın çağrısı bu tespitin ve ihtiyacın bir yansımasıdır. Bu yüzden yeni sivil bir anayasayı yapmak milli iradenin temsilcisi TBMM için tarihi bir sorumluluk konumunda. Anayasa yapılabilmesi için önümüzde bulunan üç ihtimalden birincisi ve üçüncüsü mevcut tabloda en rasyonel olan gibi görünüyor. 